

Mustaqillik Davri Tarixshunosligining Shakllanishi (Andijon Viloyati Misolida)

Badalova Manzura Oybekovna¹

Annotatsiya: Maqola O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng, tarix fanida tub o'zgarishlar tahliliga bag'ishlangan. Ushbu maqolada 1991–2024 yillarda O'zbekiston tarixi fanida yuz bergan o'zgarishlar Andijon viloyati misolida tahlil qilinadi. Andijon viloyati tarixiga oid ko'plab ilmiy ishlar, monografiyalar va maqolalar, ta'lim tizimida tarix fani o'zgarishlar, mustaqillik davri tarixshunosligining shakllanishi masalalari tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, Andijon viloyati, ilmiy tadqiqotlar, monografiyalar, ta'lim, oliy ta'lim, O'zbekiston tarixi.

Kirish. O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng, tarix fanida tub o'zgarishlar sodir bo'ldi. Sovet davrida shakllangan tarixiy yondashuv o'rniga milliy va mustaqil nuqtayi nazar rivojlanib bordi. Shu jarayonda Andijon viloyatining o'рни va ahamiyati ham qayta ko'rib chiqildi. Ushbu maqolada 1991–2024 yillarda O'zbekiston tarixi fanida yuz bergan o'zgarishlar Andijon viloyati misolida tahlil qilinadi.

Metodologiya. O'zbekiston 1991-yil 1-sentabrda mustaqil deb e'lon qilingach, mamlakat tarixini tadqiq etishda yangi yondashuvlar paydo bo'ldi. Ilgari sovet mafkurasi asosida yozilgan tarixiy manbalar tanqidiy tahlil qilina boshladi.

Andijon viloyatining tarixi ham qayta ko'rib chiqildi. Avvallari faqat inqilobiy harakatlar yoki sovet tuzumiga bog'liq jihatlar yoritilgan bo'lsa, mustaqillikdan so'ng hududning qadimiy madaniyati, Temuriylar davridagi roli, jadidchilik harakati va milliy ozodlik kurashlari yanada chuqur o'rganila boshlandi.

Natijalar. 1991-yildan boshlab Andijon viloyati tarixiga oid ko'plab ilmiy ishlar, monografiyalar va maqolalar chop etildi. Xususan:

Andijon isyoni (1898-yil) bo'yicha yangi tadqiqotlar amalga oshirildi. Sovet davrida bu voqea aksilinqilobiy harakat sifatida baholangan bo'lsa, mustaqillikdan so'ng, bu harakat milliy-ozodlik harakati sifatida o'rganildi.

Jadidchilik harakati Andijon viloyati misolida qayta tahlil qilindi. Mahalliy jadidlarning ta'lim va islohotlarga qo'shgan hissasi yoritildi.

1990-yillardagi siyosiy voqealar ham tarixiy nuqtayi nazardan o'rganila boshladi. 2005-yilgi Andijon voqealari ham mustaqil tarixshunoslik nuqtayi nazaridan yondashishni talab qiladigan mavzuga aylandi.

Ta'lim tizimida tarix fani o'zgarishlari. Mustaqillikdan so'ng tarix darsliklari tubdan qayta ishlab chiqildi. Andijon viloyati tarixiga oid quyidagi yangilanishlar kuzatildi:

Maktab va oliy o'quv yurtlarida Andijon tarixiga oid mavzular kengaytirildi. Viloyat tarixiga oid yangi darsliklar va o'quv qo'llanmalari nashr qilindi.

Talabalar va tadqiqotchilar Andijon tarixini o'rganish uchun viloyat arxivlari va muzeylaridan keng foydalanish imkoniyatiga ega bo'ldi.

¹ Andijon davlat tibbiyot instituti Ijtimoiy gumanitar fanlar kafedrasi, katta o'qituvchi

Madaniy merosni tiklash va targ'ib qilish.1991-yildan so'ng Andijonda tarixiy va madaniy yodgorliklarni qayta tiklashga katta e'tibor berildi:

Bobur nomidagi madaniy meros obyektlari tiklandi. Boburning hayoti va faoliyati bilan bog'liq tadqiqotlar kengaydi.Andijondagi qadimiy me'moriy yodgorliklar restavratsiya qilindi.Viloyatda tarixiy festivallar va tadbirlar tashkil etildi.

Shuningdek, Andijon viloyati misolida olib borilgan tadqiqotlar, ta'lim tizimidagi yangilanishlar va madaniy merosni tiklash ishlari milliy tarixni o'rganishdagi yangi bosqichni ifodalaydi. Bu jarayon tarixiy haqiqatni tiklash va xalqning o'z tarixiga hurmatini oshirishga xizmat qildi.Albatta, Andijon viloyati oliy ta'lim muassasalarida 1991-2024 yillar davomida tarix fanida sezilarli o'zgarishlar kuzatildi. Quyida ushbu o'zgarishlarni asosiy yo'nalishlari bo'yicha ko'rib chiqamiz:

1. Mustaqillik davri tarixshunosligining shakllanishi:

- Sovet davri tarixshunosligidan voz kechish va milliy tarixga yangicha yondashuvning shakllanishi.
- O'zbekistonning mustaqillik yo'li, milliy davlatchilik tarixi, milliy qahramonlar va milliy-ozodlik harakatlari kabi mavzularning o'rganilishi.
- Manbashunoslik va arxeologiya sohalarida yangi tadqiqotlarning olib borilishi.

2. O'quv dasturlari va o'qitish metodikasining takomillashuvi:

- Tarix fanining o'quv dasturlariga milliy tarix, jahon tarixi va mintaq tarixi kabi yo'nalishlarning kiritilishi.
- Talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan interaktiv o'qitish metodlarining qo'llanilishi.
- Ilmiy tadqiqotlar va ilmiy-amaliy konferensiyalarda talabalarning faol ishtirok etishi.

3. Ilmiy tadqiqotlar va nashriyot faoliyatining rivojlanishi:

- O'zbekiston tarixi, Andijon viloyati tarixi va mintaq tarixiga oid ilmiy tadqiqotlarning olib borilishi.
- Ilmiy maqolalar, monografiyalar va o'quv qo'llanmalarining nashr etilishi.
- Ilmiy-amaliy konferensiyalar va seminarlarning o'tkazilishi.

4. Andijon viloyati oliy ta'lim muassasalarida tarix fani rivojiga ta'sir ko'rsatgan asosiy omillar:

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim va ilm-fan sohalarini rivojlantirishga qaratilgan qarorlari.
- O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi va oliy ta'lim muassasalarining ilmiy hamkorligi.
- Xalqaro ilmiy hamkorlikning rivojlanishi.
- Oliy ta'lim sohasiga zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi.

5. Andijon viloyati oliy ta'lim muassasalarida tarix fani sohasidagi asosiy muammolar:

- Ilmiy tadqiqotlar uchun moliyaviy resurslarning yetishmasligi.
- Ilmiy adabiyotlar va manbalarning yetarli emasligi.
- Yosh tarixchi kadrlarning yetishmasligi.
- Ilmiy tadqiqot natijalarining amaliyotga joriy etilishi darajasining pastligi.

Andijon viloyatidagi oliy ta'lim muassasalari:

- Andijon davlat universiteti
- Andijon mashinasozlik instituti
- Andijon davlat tibbiyot instituti

- Andijon qishloq xo'jaligi va agrotekhnologiyalar instituti
- Toshkent davlat agrar universiteti Andijon filiali

Ushbu oliy ta'lim muassasalarida tarix fani bo'yicha yuqori malakali mutaxassislar tayyorlanmoqda va ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda.

Bu o'zgarishlar milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani tiklash va yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash maqsadida amalga oshirildi. Andijon viloyati ham bu o'zgarishlardan chetda qolmadi.

Muhokama. 1991-yildan keyin O'zbekiston tarixining o'rganilishida quyidagi yo'nalishlarda o'zgarishlar yuz berdi:

- Milliy qadriyatlarga e'tibor: Tarixiy tadqiqotlarda milliy qadriyatlar, urf-odatlar va an'analarga katta e'tibor berila boshlandi.
- Sovet davri tarixini qayta ko'rib chiqish: Sovet davri tarixi xolisona va obyektiv tarzda qayta ko'rib chiqildi.
- Buyuk ajdodlar merosini o'rganish: Buyuk ajdodlarimizning hayoti va faoliyati, ularning jahon sivilizatsiyasiga qo'shgan hissi chuqur o'rganildi.
- Yangi manbalar bilan ishlash: Arxiv hujjatlari, xorijiy manbalar va boshqa yangi manbalar bilan ishlash imkoniyati yaratildi.

Andijon viloyati misolida. Andijon viloyatida ham tarix fanida yuqoridagi o'zgarishlar o'z aksini topdi. Viloyat tarixini o'rganishga qaratilgan ko'plab ilmiy tadqiqotlar o'tkazildi. Andijonlik buyuk allomalar, jumladan, Zahiriddin Muhammad Bobur, Muhammad Sharif So'fizoda, Boborahim Mashrab kabi siymolarning hayoti va ijodi o'rganildi.

Andijon viloyati tarixiy obidalariga, jumladan, Jome' masjidi, Devona boy masjidi, Xo'jaobod madrasasi kabi me'moriy yodgorliklarga katta e'tibor berildi. Ushbu obidalar restavratsiya qilindi va sayyohlar uchun ochiq qilindi.

Viloyatda tarix fani o'qitilishiga ham katta e'tibor berildi. Maktablar va oliy o'quv yurtlarida O'zbekiston tarixi chuqur o'rganila boshlandi. Yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash maqsadida turli tadbirlar, jumladan, "Tarix saboqlari" o'tkazildi.

Xulosa. Mustaqillik yillarida O'zbekiston tarixida yuz bergan o'zgarishlar milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani tiklash va yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim rol o'ynadi. Andijon viloyati ham bu o'zgarishlardan faol ishtirok etdi. Kelgusida ham O'zbekiston tarixini o'rganish va targ'ib qilishga katta e'tibor beriladi.

ADABIYOTLAR

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: 1992. 48 б.
2. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. –Т.: Ўзбекистон, 1998.
3. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Т.: "O'zbekiston", 2016.
4. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – Т.: "O'zbekiston", 2017.
5. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Т.: "O'zbekiston", 2017.
6. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan quramiz. – Т.: "O'zbekiston", 2017. - 488 b.
7. Абу-л Фазл Байхаки. История Масъуда.- М., 1969. 218 б.
8. Абулғозихон. Шажарайи турк.- Т.:Чўлпон, 1992. 192 б.

9. Алимова Д. ва б. Ўзбекистон тарихи 1917-1981. 5-нашри. Тошкент: Шарқ, 2006.
10. Алимова Д.А. История как история история как наука. –Т.: 2009. 15. Алимова Д.А. История как история, история как наука. Том I. Историческое сознание. Ташкент: Узбекистан, 2008. 280 с.
11. Алимова Д.А. История как история, история как наука. Том II. Феномен джадидизма. Ташкент: Узбекистан, 2009. 170 с.;
12. Алимова Д.А. История как история, история как наука. Том III. Концепты истории Узбекистана: теория и гипотезы. Ташкент: Media Land. 2018 г. 520 с.
13. Асқаров А. Ўзбек халқи этногенези ва этник тарихини баъзи бир назарий масалалари // Ўзбекистон тарихи. 2002. 4-сон. 43-46 б.
14. Аҳмедов Б. Тарихдан сабоқлар. Т.: 1994. 430 б. 22. Аҳмедов Б. Ўзбекистон тарихи манбалари. Т.: 2001. 310 б.
15. Аҳмедов Б. Улуғбек Т.: 1989. 252 б. 24. Abirov V.E. O'zbek xalqi etnogeneziga doir konsepsiyalar tahlili // o'quv uslubiy qo'llanma. – Т.: «TDSH», 2019. – 137 bet. 25. Abirov V.E. Tarixiy toponimiya // o'quv qo'llanma. – Т.: «TDSH», 2019. – 202 bet.
16. Badalova M. The newest history of Uzbekistan. Andijan-2023

